

Gabriel ANDREESCU*

Încălcarea ofensatoare și provocatoare a libertății de asociere. Cazul asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”

Studiul analizează un caz destinat să devină notoriu, de încălcare a libertății de asociere prin refuzul Secretariatului General al Guvernului (SGG, uneori „Secretariatul”) de a acorda dreptul de folosire a numelui, organizației neguvernamentale „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”. Într-o primă parte descriu asociația, subliniind specificul ei pus în evidență chiar de nume, descriu inițierea demersurilor de obținere a personalității juridice și atitudinea primei autorități publice cu care s-a confruntat. Introduc detalii privind inițiatorii, relevante pentru refuzul SGG.. Fac o trecere în revistă a problematicii libertății de asociere în raport cu doctrina Convenției europene a drepturilor omului dezvoltată prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) pentru a descrie standardele europene care semnifică atitudinea SGG. Considerațiile enumerate asigură cadrul analizei acestui caz de încălcare a libertății de asociere, problematic prin nivelul arbitrariului și confuziei autorităților de stat în exercițiul atribuțiilor lor de respectare a drepturilor fundamentale.¹

1. Înființarea asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”. Fondatorii asociației

La data de 15 decembrie 2019, la Timișoara, 5 cetățeni, trei maghiari și doi români cunoscuți pentru activismul lor civic manifestat pe o lungă perioadă,² au ținut o conferință de presă în care au anunțat crearea asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare” (mai departe, și „Asociația”). Declarația de constituire, citită la conferința de presă, enunța miza inițiativei: recunoașterea zilei de 15 decembrie 1989 drept primă zi

* Prof. univ. Universitatea de Vest, Timișoara
E-mail: editor.csi@gmail.com
Primit la 25 martie 2023.

1 Întrucât încălcarea libertății de asociere atinge în acest caz un grad neobișnuit de arbitrar și confuzie, *Noua Revistă de Drepturile Omului* publică și un documentar care pune la dispoziție cercetătorilor documentele principale cazului.

La data de 20 martie 2023, exista acces la toate link-urile unde am făcut trimitere. Acesta este motivul pentru care nu am mai indicat momentul în care am accesat fiecare link în parte.

În cuprinsul articolului, am scris numele maghiarilor în ordinea curentă din referințele în limba română, engleză și franceză („László Tökés” și nu „Tökés László”). Între maghiari, mulți semnează punând înainte numele (spre exemplu, chiar dl. Tökés László), unii încep cu prenumele (cazul dlui. Előd Kincses).

2 Membrii fondatori ai asociației: László Tökés, Gabriel Andreescu, Előd Kincses, Florian Mihalcea și Zsolt Szilágyi au fost activi civic în toți anii de după revoluție; doi dintre ei au susținut deschis valorile drepturilor și libertăților omului și înainte de căderea regimului comunist.

a Revoluției române; sublinierea faptului că Revoluția a început prin solidarizarea unor români și a unor maghiari în jurul pastorului și disidentului László Tőkés, în numele aspirației comune pentru libertate; promovarea memoriei românilor și maghiarilor care au acționat în comun împotriva regimului comunist, *asumând identitatea lor diferită*; voința membrilor asociației de a afirma demnitatea Revoluției din decembrie 1989; denunțarea vastei acțiuni a foștilor membri ai Securității și ai nomenclaturii de negare a rolului revoluționarilor și, în conexiune, provocarea de tensiuni inter-etnice începând cu primele luni ale anului 1990. Membrii fondatori anunțau: „Vom deconstrui manipulările, vom investiga înscenările și vom desconfira autorii acestor manipulări care au făcut nespus rău, și continuă să facă rău, întregii societăți”.

Numele asociației constituie esența ideilor declarației. Acesta subliniază că ziua de 15 decembrie 1989 este momentul de început al revoluției, eveniment fondator al democrației românești post-comuniste; solidarizarea unor români și maghiari în numele aspirației spre libertate are un caracter excepțional, iar ziua manifestării ei are vocația de a deveni un simbol al solidarității interetnice. Pentru fondatorii asociației, numele ales nu a reprezentat o simplă etichetă, ci însăși substanța ideilor care i-a determinat să se asocieze.

Prin tergiversări, amânări și în final, prin refuzul explicit al acordării dreptului de folosire a numelui, SGG a blocat obținerea personalității juridice a Asociației. S-a întâmplat chiar în prima fază a procedurilor. Pentru felul în care fost tratată inițiativa asociativă, lista fondatorilor contează la fel de mult precum declarația de principii și scopurile asociației. Cine sunt membrii fondatori constituie un indiciu asupra mizei pe care o are opoziția Secretariatului General al Guvernului față de înființarea organizației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”

Un co-președinte al asociației este László Tőkés, pastorul reformat care a aprins scânteia revoluției. Fapt puțin cunoscut de opinia publică românească, László Tőkés are și meritul de a fi fost unul dintre disidenții cu cea mai lungă activitate de contestare, în România, a autorităților comuniste.³ A fost acuzat că în luna noiembrie 1974, a ținut o predică în care „în mod instigator, șovin și ostil regimului a redat viața pe pământ și eternitate”.⁴ Într-o altă notă informativă, era denunțat că a susținut în fața unui olandez că „Partidul Comunist Român duce o politică de asimilare a maghiarilor”.⁵ În luna martie 1975, trimitea către rectorul Institutului Teologic Protestant din București-Napoca, unde era înscris, un „raport” prin care protesta împotriva deschiderii scrisorilor personale ale studenților de la Institut și deplângea atmosfera „neîncrederii, a reavoinței, a intrigii”.⁶ După ce a citit declarația în sala de mese, în fața colegilor, a fost dat afară din internat.

3 Iată o demonstrație a felului în care se manifestă ignorarea lungii perioade de disidență a lui László Tőkés. În Wikipedia, care-i prezintă biografia, apare următoarea susținere: „László Tőkés a protestat față de actul prin care a fost desființată trupa de teatru [„Thalia” - trupă de teatru de limbă maghiară organizată pe lângă Casa de Cultură a Studenților din Timișoara], iar protestul său a fost difuzat de autoritățile din statul vecin, Ungaria, prin Radio Budapesta la 28 mai 1989. În urma acestui eveniment, László Tőkés a devenit cunoscut ca disident față de regimul român” (subl.m. - https://ro.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_T%C5%91k%C3%A9s). Or, László Tőkés protestase public, în Institutul Teologic Protestant unde era student, încă din anul 1975 – vezi în continuare.

4 Notă informativă din 30.06.1975, Arhiva CNSAS, I 0185099, p. 66.

5 Notă informativă din 21.08.1975, Idem, p. 68.

6 Arhiva CNSAS pe numele lui Tőkés László („Absolventul”), I 0185099, p. 39.

La 11 septembrie 1975 a primit prima avertizare din partea Securității, a fost pus să dea trei declarații (anunță chiar anchetatatorul) și să semneze un angajament de colaborare.⁷

Aceste detalii reprezintă începutul. Acțiunile protestatate, acuzațiile la adresa PCR și a lipsei de libertate religioasă, rapoartele sale adresate conaționalilor și opiniei publice internaționale privind afectarea vieții comunității maghiare din România, asocierea la revista clandestină *Ellenpontok* (*Contrapuncte*), contactele cu cetățeni și organizații străine cărora le dezvăluia situația din țară, toate aceste manifestări disidente vor continua an de an. La sfârșitul ultimului deceniu comunist, acțiunile lui László Tőkés își vor amplifica miza, vor atinge temele cele mai sensibile, iar persoana sa va deveni din ce în ce mai cunoscută în lume. La 6 septembrie 1988, el și pastorul Molnár János adresau Sinodului Bisericii Reformate un protest față de programul de sistematizare a satelor. La 24 iulie 1989, emisiunea Panorama de la Budapesta a difuzat un interviu acordat de László Tőkés lui Réjean Roy și Michel Clair, doi jurnaliști canadieni, care prin conținut și prin locul de unde a fost făcut cunoscut opiniei publice a mâniat autoritățile comuniste.⁸ În luna august 1989 a adresat o scrisoare deschisă participanților la evenimentul de la Sopron (Ungaria, granița cu Austria), care a prefigurat căderea zidului Berlinului. Citez din apel: „Dragi frați în Europa! Locuitorii continentului nostru de pe aceste meleaguri privesc cu năzuire spre marile întâlniri din lumea răscolită, la care ei nu pot participa. O mulțime de oameni ar fi bucuroși, chiar și în țara noastră, să se alătore vouă și marșului european tot mai accentuat...”⁹

Mobilizarea în jurul lui László Tőkés a unor maghiari și români, la 15 decembrie 1989, când urma să fie mutat din Timișoara, lăsând în urmă Biserica reformată unde slujise în ultimii doi ani a fost consecința, încununarea unei confruntări cu regimul care acoperea, practic, toată viața adultă a pastorului reformat. Faptul că înainte de 15 decembrie 1989 și în acea zi fatală regimului, Securitatea nu a trecut la o acțiune brutală de anihilare a pastorului care o sfida se explică prin refuzul lui Nicolae Ceaușescu de a aproba propunerile ofițerilor din Timiș, din teama că, având în vedere faima lui, se va crea un nou „caz internațional”. Prestigiul pastorului i-a adus, în acea zi, în fața Bisericii reformate, pe diplomatul american Denis Curry și pe o ziaristă britanică, prezența lor determinând Securitatea să amâne intervenția în forță.¹⁰ Revolta din Timișoara nu este legată de numele lui László Tőkés „din întâmplare”, ci de faptul că el, nu doar „unul dintre alții”, înfrunta regimul de acolo la capătul unei opoziții de peste un deceniu.

7 Idem, p. 70 v și p. 93.

8 Un citat: „nu numai conștiința îmi dictează să vorbesc, dar îmi vine un impuls irezistibil din interior, să spun acelor lucruri pe nume, pe care până acum am fost nevoit să le țin în mine. Nu vorbesc pentru satisfacția mea personală, ci în loc la alții și pentru interesul altora. De ce să acceptăm un zid al tăcerii? Acest zid este mai masiv și mai solid decât zidul Berlinului, dacă putem spune așa, și simt că cineva trebuie să ia inițiativa demolării acestui zid. Trebuie demolat acest zid al tăcerii” („Interviul acordat de Tőkés László emisiunii Panorama la 24 iulie 1989”, *NRDO* nr. 4, 2019, pp. 115-116 - http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2019_4/NRDO%202019_4_interviu2.pdf).

9 „Mesaj trimis de Tőkés László participanților la evenimentul de demolare a cortinei de fier de la frontiera dintre Ungaria și Austria din 19-20 august 1989”, *NRDO* nr. 4, 2019, pp. 113-114 - http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2019_4/NRDO%202019_4_mesaj.pdf.

10 Pentru detalii, vezi Blogul lui Marius Mioc, declarația lui Arpad Gazda înregistrată la 29 decembrie 1995 („Îl vizitam pe Tokes aproape zilnic”, <https://mariusmioc.wordpress.com/2015/12/09/il-vizitam-pe-tokes-aproape-zilnic/>).

Din primele zile ale anului 1990, László Tőkés a devenit una din vocile cele mai active ale comunității maghiare,¹¹ unul dintre liderii ei politici: a fost ales președinte de onoare al Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, în 1996, președintele de onoare al Uniunii Mondiale a Maghiarilor, în 2003, președinte al Consiliului Național Maghiar din Transilvania. În anul 2007 a ajuns în Parlamentul European candidând independent. În 2009 a fost reales eurodeputat pe lista UDMR, iar în 2014 a obținut un nou mandat pe lista FIDESZ.¹²

Előd Kincses a studiat Dreptul la București (singurul maghiar în promoția lui), a devenit avocat, iar în anul 1989, l-a apărat pe László Tőkés în procesul său de evacuare. Anterior, asigurase apărarea unor maghiari trimiși în judecată pentru propagandă împotriva statului. Foarte activ în evenimentele care au urmat revoltei populare, a fost ales vicepreședinte al Consiliului Frontului Salvării Naționale din județul Mureș la 2 ianuarie 1990. În timpul conflictului din 19-21 martie 1990, vicepreședinte, atunci, al Consiliului Provizoriu de Unitate Națională, a plecat personal la Odorheiu Secuiesc ca să convingă miile de secui hotărâți să plece la Târgu Mureș, să renunțe la acțiunea lor care ar fi dus confruntarea la un nivel dramatic. A reușit. O dată cu primele ciocniri între români și maghiari, s-a adresat populației maghiare din Târgu Mureș să evite provocările și să plece acasă. A contactat conducerea politică de la București și a cerut intervenția Armatei și poliției române pentru a opri vărsarea de sânge. Intervenția lui, care a limitat amploarea ciocnirilor, a frustrat autorii scenariului de la Târgu Mureș. Urmarea a fost punerea lui sub acuzare pentru a fi instigat la genocid împotriva românilor. S-a refugiat în Ungaria, unde a lucrat câțiva ani ca avocat. În perioada decembrie 1991 - august 1992 a fost secretarul general al Asociației Mondiale a Maghiarilor.

Cartea lui Előd Kincses, *Martie negru la Târgu-Mureș*, publicată în română, maghiară (trei ediții), în engleză (două ediții) și franceză a devenit referința pentru înțelegerea conflictului interetnic din 1990.¹³ Susținerea avocatului, că evenimentele sângeroase au fost provocate pentru a motiva constituirea Serviciului Român de Informații (SRI) a fost repetată de mai mulți autori.¹⁴ A dat interviuri și a scris articole despre evenimentele de la Târgu Mureș, despre problemele legislative și practice ale minorității maghiare, a dat asistență unor lideri politici maghiari. Din anul 1990 până astăzi a intervenit în procese cu miză care au privit încălcarea drepturilor unor personalități maghiare, a unor asociații și în chestiuni care au privit statutul întregii comunități maghiare din România. Este una dintre personalitățile maghiare care a arătat interesul pentru cooperarea și comunicarea cu populația românească – printre altele, publicând în presa de limbă română și dând interviuri în limba majorității.¹⁵

11 Imediat după revoluție, László Tőkés a fost ales episcop al Eparhiei Reformate de Piatra Craiului în locul lui László Papp, cel care decisese destituirea lui Tőkés de la parohia din Timișoara.

12 Nu este locul unui inventar al „recunoașterilor”. Doar încă unul, între altele: în anul 1999, a fondat Universitatea Creștină Partium, devenindu-i primul președinte.

13 Előd Kincses, *Martie negru la Târgu-Mureș*, Kriterion 1990 (prima ediție).

14 Vezi Gabriel Andreescu, *Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000*, Editura Polirom, Iași, 2001, pp. 21-27.

15 Printre altele: Előd Kincses, „Târgu Mureș 1990: zori însingurate. Manipulare la pătrat”, *Observator Cultural* nr. 1065, 11-06-2021 - <https://www.observatorcultural.ro/articol/targu-mures-1990-zori-insingurate-manipulare-la-patrat/>.

Florian Mihalcea a fost unul dintre tinerii a căror implicare în revolta timișorenilor din decembrie 1989 este bine documentată. A devenit redactorul-șef al ziarului *Timișoara*, președintele Societății Timișoara și unul dintre inițiatorii „Proclamației de la Timișoara”. S-a distins printr-o lungă serie de acțiuni civice având ca miză justiția istorică și interculturală. A susținut adoptarea unei legi a lustrăției și a dezvoltat un adevărat program al condamnării comunismului prin recunoașterea meritelor unor personalități dedicate cercetării și denunțării comunismului, ca ideologie și practică.¹⁶ A asociat Societatea Timișoara, Platformei Europene pentru Memorie și Conștiință, gândită „să sporească gradul de conștientizare a publicului cu privire la istoria europeană și la crimele comise de regimurile totalitare și să încurajeze o discuție largă, la nivel european, despre cauzele și consecințele guvernării totalitare”.¹⁷ A susținut public retragerea decorațiilor și ordinilor statului român ale onoraților condamnați ulterior prin hotărâri penale definitive. În numele Societății Timișoara, a exprimat opoziția față de prezența în orașul unde a izbucnit revoluția, a unei delegații AUR, la comemorare, considerând-o „o provocare și o profanare a idealurilor Revoluției și ale Proclamației de la Timișoara”¹⁸; a cerut înlăturarea monumentului dedicat în anul 2022, la Pitești, „eroilor” fostei Securități.¹⁹

Activistul civic Florian Mihalcea a fost prezent, în ultimii 33 de ani, în dezbaterile principalelor teme care au privit „sănătatea etică” a vieții publice din România.²⁰ La 12 octombrie 2018, președintele Klaus Iohannis l-a numit pe Mihalcea membru al Colegiului Național al Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989. A fost împiedicat să preia această poziție întrucât nu ceruse și deci, nu obținuse certificatul de Luptător Remarcat prin Fapte Deosebite – certificatul „privilegiaților Revoluției”.

Pe când era student la Timișoara, Zsolt Szilágyi a devenit membru al trupei studentești de teatru, de limbă maghiară, „Thalia”. După ce „Thalia” a dat reprezentații în biserica reformată condusă de László Tókéș, studentul a fost exclus din trupă. Pastorul László Tókéș a protestat, iar subiectul a fost popularizat în mass-media din Ungaria. Zsolt Szilágyi a participat la adunarea din fața bisericii reformate pentru a-și manifesta solidaritatea cu László Tókéș, în 15 decembrie 1989. Din acel moment, a devenit un apropiat al pastorului

16 Precum acordarea premiului Speranța, al Societății Timișoara, istoricului francez Thierry Wolton, (Brîndușa Armanca, „Thierry Wolton: „Judecata asupra istoriei nu se poate face cât timp vinovații trăiesc”, REL, 23 octombrie, 2022 - <https://romania.europalibera.org/a/thierry-wolton-judecata-asupra-istoriei-nu-se-poate-face-c%C3%A2t-timp-vinova%C8%9Bii-tr%C4%83iesc-/32096192.html>).

17 <https://www.memoryandconscience.eu/>.

18 <https://www.societateatimisoara.ro/>

19 „Societatea Timișoara cere înlăturarea monumentului dedicat „eroilor” fostei Securități”, 16 septembrie 2022 - https://www.societateatimisoara.ro/templates/soctimisoara/imagepool/comunicat_inlaturare_monument_Pitesti.pdf.

20 Vezi excluderea unor membri ai Societății Timișoara care au luat poziții antidemocratice: cazul lui Sorin Ilieșiu, ca urmare a unor „derapaje de la principiile democratice statuate în Proclamația din 1990”, și Robert Turcescu, în urma asocierii acestuia cu partidul AUR (Sergiu Miat, „Societatea Timișoara, penetrată de oamenii serviciilor secrete”, 5 septembrie 2012 - <https://www.cotidianul.ro/societatea-timisoara-penetrata-de-oamenii-serviciilor-secrete/>). Vezi implicarea Societății Timișoara în promovarea unor teme susținute de organizații civice de referință: repararea legilor Justiției; repararea legilor electorale, desființarea pensiilor speciale, un guvern fără dosare penale, depolitizarea instituțiilor de stat, instalarea criteriilor competenței și meritocrației în selecție; transparența totală a cheltuirii banilor publici din programele PNDR și PNRR („Nu abandonăm România”, 24 noiembrie 2021 - https://www.societateatimisoara.ro/templates/soctimisoara/imagepool/2021/manifest_al_societatii_civile_final_cu_semnatari.pdf). Au fost amintite doar acțiuni din ultimii ani.

pe care l-a urmat în următoarele etape ale carierei sale (de episcop, de eurodeputat, de primă personalitate a Consiliului Național al Maghiarilor din Transilvania).

A urmat apoi o carieră de om politic: deputat UDMR de Bihor în perioada 1990-2004, din 2011, vicepreședinte și ulterior președinte al Partidului Popular Maghiar din Transilvania.²¹ O perioadă, a fost șeful de cabinet al lui László Tőkés. La începutul anilor 1990, participa la întrunirile Grupului pentru Dialog Social, unde vorbea despre problematica minorității din care făcea parte. De-a lungul anilor, a menținut legătura cu activiștii bunelor relații româno-maghiare, fiind unul dintre activii procesului Bálványos²² și semnatar al Declarației româno-maghiare în Anul Centenarului.

2. Ideile inițiativei asociative, relevanța biografiei fondatorilor pentru tema relațiilor interetnice

Toți fondatorii asociației au participat la revoluția din decembrie 1989. Începând cu anul 1990, toți au abordat, consecvent, problematica româno-maghiară. Toți inițiatorii, români și maghiari, se cunosc de peste 30 de ani.²³ Cei 5 membri fondatori au participat la „Procesul Bálványos”, un cadru central pentru dialogul dintre elitele intelectuale și politice române și maghiare în anii 1990.²⁴ Aceste referințe la activitatea fondatorilor au rolul de a sublinia că asociația „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare” nu s-a născut „dintr-o idee”; nu reflectă „o înțelegere de moment între oameni care au vorbit între ei”, situații care explică evoluția incertă a coagulărilor protejate de libertatea de asociere. Deși exercițiul acestui drept nu este condiționat de detalii precum relațiile dintre inițiatori ori consecvența activităților acestora de-a lungul timpului, miza asocierii este reflectată și de istoria comună a fondatorilor.

Expresia „doctrinară” a convergenței de perspectivă intercomunitară a fondatorilor asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare” este conlucrarea lor la

21 Informații despre al doilea co-președinte al asociației, autor al acestui articol, pot fi găsite la https://ro.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Andreescu.

22 La începutul anilor 1990, Universitatea de vară de la Bálványos a fost organizată de Fundația Pro Minoritate din Ungaria având ca partener român Liga Pro Europa. Ulterior, partenerul din țară a devenit Consiliul Tineretului Maghiar din România.

23 László Tőkés, Előd Kincses și Zsolt Szilágy au conlucrat de dinainte de revoluție. Pentru atitudinea lui Florin Mihalcea față Tőkés la momentul izbucnirii revoltei, în Timișoara, acest pasaj: „... cunoșteam povestea lui László Tőkés de la Europa Liberă: se vorbea deja de mult timp despre procesul de evacuare. Iar protestul pastorului László Tőkés nu l-am privit nicodată ca un protest al unui pastor reformat care încerca să apere drepturile comunității maghiare, ci ca pe un protest împotriva sistemului comunist. În fiecare oraș exista câte un disident, un punct de reper. Dar în timp ce Doina Cornea era bătută de securiști, fără ca cineva să intervină în apărarea ei, iar ea era în arest la domiciliu, la fel ca Mircea Dinescu, și amândoi erau ocoliți de toată lumea, iar la Iași era Dan Petrescu, László Tőkés era considerat disidentul nostru. Și în momentul în care a început acel protest, mi-am dat seama că a-l apăra pe László Tőkés înseamnă a avea tăria de a-l apăra pe cel care în locul nostru a făcut un gest pe care ne-am fi dorit și noi să-l facem, dar nu am avut curaj.” („Interviu: Florian Mihalcea: Cred că nu va fi adoptată nicodată Legea lustratiei”, *Mediafax*, 16.12.2009 - <https://www.mediafax.ro/politic/interviu-florian-mihalcea-cred-ca-nu-va-fi-niciodata-adoptata-legea-lustratiei-5184162>).

24 „Procesul Bálványos” a deschis drumul spre aducerea UDMR, formațiune reprezentativă a comunității maghiare, la guvernare, în perioada 1997-2000. Rezultatul a fost o schimbare de paradigmă hotărâtoare pentru bascularea României în comunitatea euroatlantică. (Vezi în acest sens și *Solidaritatea alogărilor de cursă lungă*, Editura Polirom, Iași, 1998.) În anii 2009-2010, la Universitatea de vară mutată între timp la Tușnad, a participat și Traian Băsescu, în acel timp Președintele României.

elaborarea „Declarației româno-maghiare în Anul Centenarului”, pe care au semnat-o pe 16 octombrie 2018 alături de alți câțiva conaționali dedicați problematicii româno-maghiare. Citez:

„Transilvania a fost și poate să fie un spațiu de complementaritate și poate să devină un model de pluralism cultural și religios. Promovarea identităților și tradițiilor care dau specificul Transilvaniei este în folosul și al românilor, și al maghiarilor. Condițiile securității ambelor comunități naționale sunt frontierele stabile și respectarea drepturilor minorităților”.

„Centenarul Unirii Transilvaniei cu România oferă românilor și maghiarilor ocazia de a resuscita idealul promis în anul 1918: să fim o patrie a românilor, maghiarilor și a celorlalte minorități constitutive ale unui stat devotat împlinirii aspirațiilor fiecărei comunități. Este un obiectiv care nu poate fi realizat peste noapte. Dar putem transforma acest ideal într-un proiect de țară al anilor ce vin. Apelăm la compatrioții noștri și la autoritățile publice se onoreze Centenarul refuzând incitarea naționalistă și conflictul, favorizând construcția și speranțele. Numai așa poate deveni Centenarul, sărbătoare firească a comunităților românilor de pretutindeni, și una a comunității maghiare din Transilvania”.²⁵

Pasajele exprimă ethosul intercultural al demersului. Ele nu stabilesc convergența generală a ideilor politice ale fondatorilor Asociației, unii cu fidelități de partid, unii mai conservatori, alții mai liberali.²⁶ Comună este recunoașterea faptului că tema româno-maghiară a fost și va fi fundamentală pentru democrația românească și deci, dincolo de conjuncturile puterii de la București, de la Budapesta.

Am amintit de eforturile lui Előd Kincses, în 19-21 martie 1990, de a limita impulsul spre înfruntare al maghiarilor din Odorheiul Secuiesc, la auzul celor ce se întâmplau la Târgu Mureș. Voința evitării conflictelor impregnează filozofia volumului său despre *Martie negru*. Kincses s-a adresat sistematic opiniei publice românești – nu doar maghiarilor -, ceea ce nu este specific personalităților maghiare care joacă un rol activ în cadrul comunității proprii.²⁷

25 „Declarație româno-maghiară în Anul Centenarului”, 16.10.2018 - <https://emnt.org/2018/10/16/declaratie-romano-maghiara-in-anul-centenarului/>. Semnatarii Declarației, în ordinea făcută publică pe site: Gabriel Andreescu, activist pentru drepturile omului, politolog; Tökés László, președinte CNMT; Lucian Nastasă-Kovacs, istoric de arte, director; Szilágy Zsolt, președinte PPMT; Marius Tabacu, director, Filarmonica Transilvania; Bodó Barna, politológus, egyetemi tanár, Cristian Sandache, istoric, profesor universitar; Toró T. Tibor, președinte executiv PPMT; Radu Răileanu, coordonator, Active Watch; Bakk Miklós, politolog, profesor universitar; Sabin Gherman, jurnalist; Dávid László, profesor universitar, rector; Ramona Băluțescu, scriitor, jurnalist; Péntek János, profesor universitar; Liviu Antonesei, profesor universitar; Florin Mihalcea, președinte al Societății Timișoara; Kolombán Gábor, președinte al Fundației Civitas; Mircea Toma, jurnalist, activist pentru drepturile omului; Molnár Gusztáv, filozof, politolog; Ovidiu Pecican, scriitor, istoric; Szilágyi Ferenc, profesor universitar; Cristian Pîrvulescu, politolog, profesor universitar; Kincses Előd, avocat.

26 Privind diferențele, este de avut în vedere condiția de pastor reformat a lui László Tökés. Ar fi de notat, în același timp, poziția Eparhiei Reformate din România, privind eliminarea art. 200 din Codul penal, care pedepsea relațiile sexuale între persoane de același sex cu închisoare de la 1 la 5 ani, în momentul în care Curtea Constituțională a cerut cultelor o opinie în acest sens. Spre deosebire de alte culte, susținătoare a pedepselor, Eparhia Reformată, sub semnătura lui Tökés, care o conducea în 1994, a fost clară că nu consideră aceste relații o infracțiune. (Liviu-Marius Mite, „Incrimnarea și dezincrimnarea homosexualității. Articolul 200 din Codul penal românesc”, *NRDO* nr. 2, 2016, p. 62.) Cineva ar putea susține că László Tökés este „un liberal printre conservatori”.

27 Vezi textele din *Observator Cultural* („Târgu Mureș 1990: zori însingurate. Manipulare la pătrat”, amintit

Propus de Partidul Popular al Maghiarilor din Transilvania, candidat la alegerile prezidențiale din anul 2014, Zsolt Szilágyi avea să-și exprime „crezul” în aceste cuvinte:

„Sunt orădean, pe jumătate secuî și inima mea bate pentru Transilvania. Indiferent unde m-aș afla, la Oradea, la București, la Bruxelles, mă simt transilvănean. Cred că în cadrul european, secuîi, maghiarii și românii își pot clădi o țară, o regiune, o casă mult mai confortabilă și mult mai europeană, mai aproape de normalitate. Nu este un lucru secret faptul că văd șansele României într-o reformă profundă, care să aplice modelele consacrate funcționale din Europa, inclusiv pentru minorități, inclusiv pentru comunitățile naționale, deci nu este secret că partidul nostru luptă pentru acele forme de autonomie care și-au dovedit deja viabilitatea în Europa”.²⁸

Dacă în luările de poziție publice ale celor doi membri români ai Asociației, abordarea interculturalistă este evidentă, în schimb, opinia publică nu-l percepe pe László Tókéș, persoana cheie a inițiativei, drept promotor al relațiilor româno-maghiare. Pastorul de la care a pornit Revoluția română este considerat cel mai des un radical.²⁹ Dar Tókéș se identifică complet cu semnificația umană³⁰ și comunitară³¹ a Revoluției, pe care o asumă uneori spontan, alteori, programatic. Revoluția a pus în mișcare umanitatea fiecăruia și conștiința apartenenței la o colectivitate care este mai mult decât propria persoană, împotriva unui regim care trăia din cultivarea suspiciunii și din învrăjbirea etnică și confesională.

deja și „Petre Roman, memoria selectivă și adevărul”, *Observator Cultural* nr. 1012, 01.05.2020 - <https://www.observatorcultural.ro/articol/petre-roman-memoria-selectiva-si-adevarul/>; din *Contributors.ro* („Despre drama lui Mihăilă Cofar și despre Martie Negru la Tg.Mureș”, 23.12.2020 - <https://www.contributors.ro/despre-drama-lui-mihaila-cofar-si-despre-martie-negru-la-tg-mures/>; din *Noua Revistă de Drepturile Omului* („Rechizitoriul sau pamflet politic?”, în *NRDO* nr. 1, 2017, pp. 147-152 ș.a.). Se adaugă interviuri în limba română.

28 Citat din „Candidatul Partidului Popular al Maghiarilor din Transilvania la Presedinția României va fi vicepresedintele Szilágyi Zsolt”, Știrile ProTV, 11-08-2014 - <https://stirileprotv.ro/stiri/alegeri-prezidentiale-2014/candidatul-partidului-popular-al-maghiarilor-din-transilvania-la-presedinția-româniei-va-fi-vicepresedintele-szilagy-i-zsolt.html>.

29 Vezi în acest sens articolul Gabriel Andreescu, „László Tókéș”, în *Revista 22*, nr. 9, 1-7 martie 1995, reluat în Gabriel Andreescu (ed.), *România versus România*, Editura Clavis, București, 1996.

30 Zoltan Balaton, presbit al Parohiei Reformate care sârise în apărarea lui László Tókéș cerând episcopului retragerea măsurii de demitere și de evacuare a disidentului-pastor, a exprimat ethosul lui Tókéș din acele zile: „Niciodată să nu spui că nu ai ce căuta acolo, că răul e mai puternic ca tine. Poate! Poate e mai puternic, dar tu ai obligația să ieși în fața poporului tău, în fața poporului lui Dumnezeu. Când a vorbit despre asta nu a vorbit despre unguri, nu a vorbit despre români, nu a vorbit nici despre rasa albă, a vorbit despre OM, omul demn de numele acesta de om. Un om care trăiește în idealuri mari umane. Un om care vrea binele”. („16 decembrie 1989. Povestea din spatele primului strigăt « Jos Ceaușescu! »”, DIGI24, 16.12.2019 - <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schimb-lumea/16-decembrie-1989-povestea-din-spatele-primului-strigat-jos-ceausescu-1232321>.)

31 În declarația făcută în momentul alegerii ca vicepreședinte al Parlamentului European, în anul 2010, el a făcut din nou legătura cu caracterul mozaicat (etic și religios) al Timișoarei unde protestarii „s-au unit împotriva regimului Ceaușescu”, cu concluzia: „La fel ca în acele vremuri, continui astăzi eforturile de a-mi reprezenta țara, interesele sale”. Vezi, prin contrast, opoziția unor europarlamentari români, în frunte cu Corneliu Vadim Tudor, la alegerea lui László Tókéș în poziția de vicepreședinte al Parlamentului European: Anne-Marie Blajan, „Circ în Parlamentul European la votul lui Laszlo Tokes ca vicepresedinte - eurodeputatul a obținut 334 de voturi în favoarea sa”, *Hotnews*, 15 iunie 2010 (<https://www.hotnews.ro/stiri-esential-7430034-circ-parlamentul-european-votul-lui-laszlo-tokes-vicepresedinte-eurodeputatul-obtinut-334-voturi-favoarea.htm>). Vezi și anunțul canalului de știri Antena 3, din 12 iunie 2010: „Președintele PNL, Crin Antonescu, a declarat, sâmbătă, că niciun europarlamentar PNL nu va putea vota decât împotriva candidaturii lui Laszlo Tokes la funcția de vicepreședinte al PE” (<https://www.antena3.ro/politica/crin-antonescu-pnl-nu-va-sustine-candidatura-lui-laszlo-tokes-la-funcția-de-vicepresedinte-al-101482.html>).

3. Marea conexiune: denigrarea revoluției, denigrarea lui László Tókéș, tensionarea și manipularea relațiilor româno-maghiare

Fondatorii Asociației au acuzat, fiecare, în diferite ocazii, din variate perspective, legătura dintre Securitate și politica antimaghiară.³² Și în acest caz, László Tókéș este persoana cheie într-un scenariu prin care denigrarea revoluției concurează cu manipularea relațiilor româno-maghiare.

Dosarele de urmărire informativă ale lui László Tókéș înregistrează activitatea intensă a pastorului, de documentare a presiunii exercitate de autoritățile comuniste asupra comunității maghiarilor din România. Volumele de la Securitate conțin traducerea în limba română a unor adevărate studii precum „Lichidarea vieții culturale maghiare din Dej”, „Siculidism – 1985”, „Secția maghiară – « este secție maghiară »?”, „Privire asupra situației sanitare din București, respectiv, din județul București - din punct de vedere național” etc. Un număr dintre scrisorile de protest, multe deschise, ori informări trimise unor organizații din străinătate cu privire la încălcările drepturilor, legilor, regulilor pe care pastorul le reclama, sunt foarte lungi și foarte minuțioase.³³

Se adăuga tonul acuzator și indignat al unui luptător care vorbește în numele „adevărului”. Într-o scrisoare deschisă din 15 august 1985, Tókéș i se adresa lui Papp László, Episcopul Eparhiei Oradea, în următorii termeni:

Eminența Voastră revendică dreptul de a lua poziție în calitatea de „reprezentant al naționalității maghiare a Bisericii Reformate din România” și episcopul ei. După câte știu, pentru aceasta nu ați primit însărcinare de la biserica dv. Comunitatea bisericii noastre nu v-a dat împuternicire sub nicio formă (sinod, adunare generală) pentru a reprezenta problemele de naționalitate și bisricești a membrilor ei. Nu v-a dat într-atâta, încât nici nu am avut cunoștință în prealabil despre călătoria dv. în străinătate și scopul ei. [...] De aceea cuvântarea dv. în niciun caz nu poate fi mai mult decât o părere personală.

Pasajul, edificator, este doar unul dintre exemplele posibile ale unui ethos de om revoltat. László Tókéș s-a format și a acționat, din anii studenției până la revoluție, ca un luptător pentru drepturile comunității sale naționale. Era „în firea lucrurilor” ca după revoluție Tókéș să-și asume în continuare condiția de tribun al comunității, mai ales în condițiile anului 1990, când naționaliști extremiști de condiția lui Gheorghe Funar și Corneliu Vadim Tudor dirijau limbajul antimaghiar generalizat cu o subdecentă a insultelor inimaginabile pentru ne-trăitorii perioadei. Acestui „radicalism al atitudinii”, László Tókéș i-a adăugat uneori interpretări riscante ori eronate ale faptelor,³⁴ și poziții

32 Vezi argumentele lui Előd Kincses exprimate în interviul filmat la 4 iulie 2018 - <https://www.facebook.com/one.world.romania/videos/10155649070188994>.

33 Scrisoarea deschisă semnată de László Tókéș la 15 august 1985, adresată lui Papp László, Președintele sinodal al Bisericii Reformate din România, episcopul Eparhiei Oradea, care condamnă cuvântarea ținută de episcop la mijlocul lunii iunie 1985, în Statele Unite, despre situația minorității maghiare din Transilvania, la invitația Bisericii Presbiteriene din S.U.A., are 5 pagini (Arhiva CNSAS, I 000272, pp. 205-210). Informarea trimisă Uniunii Internaționale a Bisericii Reformate, Geneva, în 22 iunie 1985, are 13 pagini (Arhiva CNSAS, I 000272, pp. 219-232). Întregul volum 1 al Dosarului de urmărire informativă 000272, de 234 de pagini, conține astfel de texte-documente, minuțios elaborate.

34 Poate cea mai criticată este referirea lui László Tókéș la „epurarea etnică” din Transilvania. Și în acest caz,

cu relevanță politică directă care au complicat efortul altor lideri maghiari de a salva interesele comunității. În anul 2012, László Tőkés avea să-și dea demisia din Uniunea Democrată a Maghiarilor din România, după ce UDMR reușise, sub conducerea lui Béla Markó, să limiteze daunele cauzate de incitări repetate la conflict ale extremiștilor, să obțină reglementări din ce în ce mai pozitive pentru maghiari, să aibă un cuvânt de spus și o contribuție, mai bine de un deceniu, la evenimentul istoric al basculării României în Occidentul instituționalizat.³⁵ László Tőkés a devenit reperul a ceea ce a fost numit „latura radicală” a maghiarilor din România, în opoziție cu Béla Markó (președintele formațiunii din anul 1993, până în anul 2011), reperul „laturii moderate”.

Astfel de detalii au fost contextul transformării lui László Tőkés într-o piesă centrală a atacurilor revizioniste ale oamenilor din fosta Securitate și fosta nomenclatură care au preluat pârghiile de putere ale statului din 1990; peste ani, a urmașilor acestora, a portavocilor unei culturi forjate de responsabilii regimului comunist colapsat în 1989. La 4 martie 2016, Președintele Klaus Iohannis i-a retras lui László Tőkés decorația Ordinul Național „Steaua României” în grad de cavaler, în urma propunerii Consiliului de Onoare.³⁶ Acea măsură, care este astăzi, încă, subiectul unui proces, i-a dat ocazia lui László Tőkés să-și exprime încă o dată „crezul” privitor la dialogul româno-maghiar:

În această regiune, românii și maghiarii trebuie să-și respecte reciproc libertatea celui alt și, dacă e cazul, trebuie să luptăm unindu-ne forțele pentru libertatea și drepturile noastre. Așa

---

faptele sunt nuanțate. Citez din cotidianul *Ziua de Cluj*, două pasaje dintr-o documentare a luărilor de poziție ale lui Tőkés în perioada candidaturii la Parlamentul European (în 2010): (1) „Vorbim despre *epurare politico-etică* (subl.m.), desfășurată chiar acum în instituțiile subordonate Guvernului. E vorba de funcționarii de etnie maghiară care sunt înlocuiți treptat din aceste instituții”; (2) „De 90 de ani, în ceea ce privește Transilvania, în România se desfășoară o politică de asimilare, de omogenizare, este, până la urmă, o *epurare etnică fără vărsare de sânge* (subl.m.). Iar asta, atâta timp cât, în 1920, aproximativ 45% din populația Ardealului aparținea unei minorități, acum, aceste cifre au scăzut sub 20%. Acest proces nu s-a sfârșit după 1989” („Fostul premier al Ungariei vede « decapități » în Transilvania”, *Ziua de Cluj*, 15 iulie 2010 - <https://zjc.ro/politica/--22978.html>). Formulările „epurare politico-etică în instituții” și „epurare etnică fără vărsare de sânge” ca limită spre care tinde politica de asimilare și de omogenizare folosesc sintagma „epurare etnică” metaforic, (Ceea ce nu exclude ca în alte contexte, sintagma să nu fi fost diluată metaforic.) Iar cifrele nu sunt eronate.

35 Argumentele lui au fost, „poziția permisivă” a UDMR cu privire la investiția de la Roșia Montană, eforturile unor deputați UDMR de a zădărnici activitatea Agenției Naționale de Integritate, sacrificarea dezideratului autonomiei, monopolul partinic asupra simbolurilor culturale maghiare („DEMISIE TOKES – Laszlo Tokes se retrage din UDMR reclamand « interese obscure de partid »” <https://www.emaramures.ro/demisie-tokes-laszlo-tokes-se-retrage-din-udmr-reclamand-interese-obscure-de-partid/>). Niciuna din aceste afirmații nu este falsă – deși trebuie relativizate. Tema autonomiei, în primul rând, tema autonomiei teritoriale cu statut special, cere însă o abordare politică realistă. Cum o arată Declarația româno-maghiară din Anul Centenarului, toți fondatorii Asociației recunosc valoarea cunoscutului sistem de subsidiaritate. Punerea acestei reforme naționale drept o condiție a cooperării politice româno-maghiare – precum ar fi fost, se pare, opțiunea lui László Tőkés –, ar fi eliminat astfel de cooperare. Au dovedit-o cele câteva proiecte legislative eșuate, a demonstrat-o eșecul regionalizării în România. (Vezi în acest sens, Gabriel Andreescu, „Răspuns la întrebarea: care formă de autonomie?”, *Nova Revistă de Drepturile Omului* nr. 1, 2010, pp. 32-43, care se referă și la analizele unor autori maghiari precum Salat Levente și Miklós Bakk).

36 Tőkés László fusese distins cu Ordinul Național Steaua României de către Președintele Traian Băsescu, la aniversarea a 20 de ani de la revoluție „în semn de mare apreciere a curajului și demnității de care a dat dovadă, declarând, prin exemplu personal, revolta istorică a poporului român împotriva dictaturii comuniste” (<https://www.gandul.ro/stiri/la-consiliul-steaua-romaniei-merge-avocatul-lui-tokes-si-cere-ca-firea-si-andronescu-sa-se-abtina-11386014/amp>).

cum am făcut în decembrie 1989 la Timișoara.³⁷

Decizia lui Klaus Iohannis de retragere a decorației a însemnat perpetuarea la cel mai înalt nivel al statului român, la peste un sfert de veac de la revoluție a antimaghiarismului și, simultan, a denigrării actului fondator al democrației românești.³⁸ Măsura luată de Președinte este consonantă cu surprinzătoarea lui ostilitate față de politicianii maghiari.³⁹ Este consonantă și cu indulgența sa față de exonerarea completă a Securității, în cazul miilor de victime din timpul revoltei populare, prin Rechizitoriul Secției Parchetelor Militare, trimis în instanță în anul 2022.⁴⁰

Primul Președinte al României care și-a manifestat ostilitatea față de Tőkés László până la negarea rolului acestuia în declanșarea revoltei populare din Timișoara a fost Ion Iliescu. În volumul *Revoluție și reformă* publicat în anul 1994, acesta avea să susțină:

...o poveste este și aceea a pastorului Tőkés [...] un halou, o aoreolă de glorie l-au învăluit însă atunci, fiind „propus”, și receptat ca un fel de factor declanșator al evenimentelor de la Timișoara.⁴¹

Teza lipsei de relevanță a lui László Tőkés pentru evenimentele de la Timișoara va fi propagată de oamenii care l-au servit pe Ion Iliescu, unii foști foști informatori ai Securității, precum Alex Mihai Stoenescu, infiltrat în instituțiile postdecembriste (consilier de presă al ministrului Apărării, Șeful Biroului de informare internațională din MapN, subsecretar de stat la Departamentul Informațiilor Publice etc.), „istoric” al tezei loviturii

37 Citat preluat de pe Blogul lui Marius Mioc, „Klaus Iohannis i-a retras decorația „Steaua României” lui Laszlo Tokes. Scrisoarea lui Tokes – text integral” - <https://mariusmioc.wordpress.com/2016/03/07/klaus-iohannis-i-a-retras-decoratia-steaua-romaniei-lui-laszlo-tokes-scrisoarea-lui-tokes-text-integral/>

38 „Argumentul” pentru retragerea decorației a fost cererea pe care Tőkés ar fi făcut-o primului-ministru al Ungariei de a institui un „protectorat” asupra Transilvaniei. Tema „protectoratului” a fost clarificată de către lingvistul Szilagy N. Sandor la puțin timp de la începutul scandalului mediatic, cu câteva convingătoare. Având în vedere pernicioasa tendință a transformării cuvintelor în arme, reproduc un citat cuprinzător: „...dl László Tőkés n-a vorbit acolo de nici un „protectorat”, era vorba de ceva cu totul altceva. Cuvântul „protectorat” a apărut numai în românește, în traducerea neinspirată (n-aș vrea să zic tendențioasă, fiindcă această greșeală poate fi explicată și prin obișnuita nepricepere) a unei expresii spuse în ungurește. (Cu asta am ajuns deci pe tărîmul meu, în lingvistică adică.) Dl Tőkés a sugerat de fapt asumarea de către Guvernul Ungariei a unui rol de supraveghere a respectării drepturilor minorității maghiare din Transilvania și sesizarea comunității internaționale în cazul în care aceste drepturi n-ar fi respectate. Pentru asta a folosit expresia „védhatalmi státusz” (care apoi în românește a devenit „protectorat”), o expresie *ad hoc* care nu se folosește nicăieri ca termen pentru vreo noțiune de politică internațională. (Termenul uzual pentru ‘protectorat’ este și în ungurește „protektorátus”, iar unii care se feresc de neologisme mai scriu câteodată și „védnökség”.) Tradusă foarte exact, expresia ar însemna „statut de putere protectoare”, „protectoare” nu în sens de „protectorat”, ci cu referire la protecția minorităților ((Szilagy N. Sandor, „Lost in Translation: cazul lui László Tőkés”, *contributors.ro*, 5.03.2016 - <https://www.contributors.ro/lost-in-translation-cazul-lui-laszlo-tokes/>). Explicațiile nu au contat, probă a faptului că „tema protectoratului” a fost un pretext al luării de măsuri cu putere simbolică împotriva celui care a declanșat, „prin exemplu personal, revolta istorică a poporului român împotriva dictaturii comuniste”.

39 Pentru detalii, vezi Gabriel Andreescu, „Klaus Iohannis a pierdut comunitatea maghiară”, *Observator Cultural* nr. 999, 12.12.2019 - <https://www.observatorcultural.ro/articol/klaus-iohannis-a-pierdut-comunitatea-maghiara/>.

40 Falsurile din Rechizitoriul Secției Parchetelor Militare în Dosarul Revoluției au fost documentate exemplar în cartea lui Andrei Ursu, Roland O. Thomasson, în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității în decembrie 1989*, Polirom, Iași 2019.

41 Ion Iliescu, *Revoluție și reformă*, Editura Enciclopedică, 1994. Pentru un comentariu la această declarație, vezi Gabriel Andreescu, „Tőkés László”, în Gabriel Andreescu, Gabriel Andreescu, (ed.), *România versus România*, Editura Clavis, București, 1996, pp. 95-98.

de stat din 1989.⁴²

Actorii principali ai campaniei de denigrare a lui László Tókéș și, *simultan*, ai revoluției au fost ofițeri de securitate cu putere de decizie în instituțiile ori în media postdecembriste și clienții acestora. În cadrul politicii ceaușiste de erodare a identității etno-culturale a maghiarilor prin reprimarea activiștilor maghiari, prin schimbarea proporțiilor etnice, prin dezinformare etc., Securitatea fusese vârful de lance al strategiilor antimaghiare. Sensul acestei politici era descris în 1988 de un ascultător al postului de radio Europa Liberă într-o scrisoare trimisă directorului postului, cu un ethos impresionant: „Mitocănia meschină a așa numitei politici naționale este doar reversul complet al regimului de la București și măsurile deschise sau ascunse care sunt luate împotriva minoritarilor reprezintă băcșișul cu care ar vrea să ne cumpere dl Ceaușescu”.⁴³

Pentru a se reabilita, după căderea regimului comunist pe care-l slujise, fostul aparat de securitate a promovat „narațiunea unei instituții salvatoare” care ar fi înfruntat „conspirația Ungariei și a maghiarilor autohtoni iredentiști” menită să rupă Transilvania de România; apoi, o a doua amenințare, a conducerii de la Kremlin, care, nemulțumită de „independența lui Ceaușescu”, voia să pună din nou sub control, România.⁴⁴ Pentru a-și crea o aură de profesioniști și de patrioți care să demonstreze rostul lor înainte și după revoluție, foștii securiști au promovat ideea loviturii de stat din decembrie 1989 și au încercat să legitimizeze politica antimaghiară de dinaintea revoluției manipulând opinia publică împotriva maghiarilor.⁴⁵ Această strategie era periclitată de simbolistica unui fapt atât de real, cum a fost declanșarea revoluției anticonuniste din decembrie 1989 prin solidarizarea unor români și maghiari cu pastorul maghiar.⁴⁶ Proba istorică a solidarizării româno-maghiare în revolta lor anticomunistă și antisecuristă era și este László Tókéș. La

42 Reproduc: „...curajul lui Tokes este o invenție, atitudinea sa – dincolo de legăturile cu spionajul maghiar – fiind exact contrară imaginii proiectate în universități americane [...], minoritatea maghiară n-a avut nici un rol, violențele din Timișoara fiind provocate și întreținute profesioniste de cetățeni români, în majoritatea lor etnici români”. (citată al lui Mărcău Flavius-Cristian, „Adevărul despre Revoluția din 1989: rolul lui Laszlo Tokes” - <https://historia.ro/>). Despre acțiunile lui Alex Mihai Stoenescu, aflat în topul „celor mai scârboși informatori” (formularea lui Neculai Constantin Munteanu), vezi Gabriel Andreescu, *Cărturari, opozați și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Polirom, Iași, 2013, p. 276 – accesibil la http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/books/2013__Carturari%20opozanti%20si%20documente.pdf.

43 Continuarea: „Nu poziția noastră față de unguri implică principalul pericol, domnule Vlad Georgescu, ci poziția noastră față de noi înșine, față de națiunea română”. (Mihnea Berindei, Gabriel Andreescu, *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către radio Europa liberă.II.1986-1989*, Polirom, Iași, 2014, p. 166 – accesibil la http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/books/2014_Ultimul%20deceniu_86-89.pdf.)

44 Vezi, mai elaborat, Gabriel Andreescu, „Pentru o cercetare aprofundată a relațiilor româno-maghiare în anii Centenarelor. Alienare, emancipare, coeziune și națiune culturală (I)”, *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 2, 2020, pp. 9-23.

45 Această strategie, de legitimare, de către ofițerii de securitate, a acțiunilor represive împotriva unor grupuri minoritare din vremea regimului comunist, prin denigrarea și hăituirea victimelor lor începând chiar cu anul 1990, a fost aplicată în cazul unor practicanți yoga. (Vezi Gabriel Andreescu, *MISA. Radiografia unei represii*, Polirom, Iași, 2013 – accesibil la http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/books/2013_MISA%20Radiografia%20unei%20represii.pdf; Gabriel Andreescu, *Reprimarea mișcării yoga în anii '80*, Polirom, Iași, 2008 – accesibil la http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/books/2008_Polirom_reprimarea%20miscarii%20Yoga.pdf.)

46 Előd Előd observa, într-o discuție privată, că referirea numai la bapțiști, nu și la români, privind alăturarea la „protestul enoriașilor reformați de etnie maghiară” (vezi <https://revolutiaromana.wordpress.com/2014/05/04/laszlo-tokes/>) constituie o strategie de evitare a ideii de posibilă „solidarizare a românilor și maghiarilor”.

puțin timp de la schimbarea de regim, ofițerii de securitate au lansat o vastă campanie de intoxicare a opiniei publice pentru a face din reperul revoluției române, reperul denigrării ei. Campania continuă și astăzi.

Un instrument mai puternic al denigrării lui László Tőkés decât irelevanța a fost tratarea lui drept informator al Securității. Începând cu anul 1992, au fost publicate în mass media (începând cu revista *Tinerama*), cele trei declarații și angajamentul la care fusese obligat în momentul avertizării din 11 septembrie 1975. În 1992, nu fusese asigurat accesul la arhiva fostei Securități, deținută de SRI. Livrarea acestora, presei, nu putea fi decât rezultatul unei operații a foștilor securiști și a colegilor lor de la SRI. Ceea ce a fost trecut sub tăcere, și se afla în dosarele Securității, era faptul că imediat, László Tőkés își anunțase cunoscuți că a fost suspus presiunii pentru a deveni colaborator al Securității și a semna un angajament.⁴⁷ A amenințat „că va povesti peste tot ce i s-a întâmplat” și ca urmare, la 5 februarie 1976, lt.col. Olariu I. va propune închiderea dosarului de urmărire informativă deschis pe numele disidentului. Propunerea va fi refuzată la 12 februarie 1976 de superior, întrucât László Tőkés este „un răzvrătit și ușor poate aluneca pe panta unor atitudini ostile”.⁴⁸

Nici nu era nevoie de înregistrarea, în dosare, a unui astfel de detaliu. Miile de file completate de ofițerii de securitate care-l urmăreau pe László Tőkés, îl anchetau, îl amenințau, îl avertizau, care luau măsuri împotriva lui, descriu, fiecare, înfruntarea lor de către disident - opusul colaborării cu ei.

Acuzația adusă lui Tőkés care răspunde cel mai bine intereselor foștilor ofițeri de securitate este *trădarea*. Teza intră în contradicție cu cea a colaborării, și totuși, a fost promovată cu insistență. Despre trădare, primul care vorbise fusese Nicolae Ceaușescu.⁴⁹ Va fi susținută de Iulian Vlad, șeful Departamentului Securității Statului din 1987 până în 1989: „Acest cetățean român nu acționa în interesul României, care era patria lui prin naștere, ci în interesul unei puteri străine. Culegea informații de orice natură pe care le transmitea în afară. Ceea ce are o denumire pentru un străin, spionaj, pentru un român este trădare de țară. Au fost dovezi, un dosar întreg”.⁵⁰ O vor repeta colonelul Radu Tinu,⁵¹ care coordonase supravegherea informativă a disidentului, Filip Teodorescu, fostul colonel

47 Despre presiunea la care a fost supus, vezi Blogul lui Marius Mioc, „Relațiile cu securitatea ale lui Laszlo Tokes (facsimile, video)”, actualizare 12 noiembrie 2010 -<https://mariusmioc.wordpress.com/2008/10/22/relatiile-cu-securitatea-ale-lui-laszlo-tokes/>. Citez: „În 1975 [...], a venit un securist din Cluj, s-a prezentat ca fiind Onac. O zi întreagă, sau două zile, o zi și o noapte, m-au ținut la securitate pînă noaptea, [...], m-au dus de fapt la securitatea din Brașov” etc.

48 Arhiva CNSAS pe numele lui Tőkés László („Absolventul”), I 0185099, p. 93.

49 „Evacuarea [lui Tőkés László] a fost un pretext, deoarece incidentele grave de la Timișoara au fost organizate și declanșate de cercurile revanșarde, revizioniste și de agenți atât din răsărit cât și din apus”, scopul acestora fiind lichidarea „independenței și integrității teritoriale a României”. (Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 17 decembrie 1989, p. 10 - <https://historia.ro/>)

50 Apud Șerban Săndulescu, *Decembrie '89. Lovitura de stat a confiscat revoluția română*, Editura Omega Press, București, pag. 161.

51 „Fără a greși am spus-o în 8 martie 1990 și pot afirma și azi că Tokés László nu a fost împotriva lui Ceaușescu, ci împotriva României. Cultivat și inteligent, ambițios, extremist, T.L. a confirmat prin atitudinea sa postdecembristă că măsurile informativ-operative luate împotriva sa au fost îndreptățite, legale. Cazul său, tipic de trădare, a fost, zic eu, lucrat cu profesionalism”. (Radu Tinu, *Timișoara, no comment!*, Editura Paco, București, p. 19.) Radu Tinu invocă chitanța dată de Tőkés unor maghiari care îi aduseseră, pentru a-l ajuta pe el și Biserica lui, 20.000 lei. Ideea că un serviciu extern de informații îi pune pe agenții săi acoperiți să semneze chitanțe este rizibilă.

de securitate, locțiitor al șefului Direcției contraspionaj din Departamentul Securității Statului ajuns din închisoare direct pe scaunul de prim-adjunct al directorului SRI⁵² și o lungă serie de alți ofițeri ori asociați ai lor.

László Tőkés a deschis mai multe procese împotriva calomniatorilor. Derularea lor a pus în lumină tributul adus până astăzi sechelelor securiste din sistemul de justiție românesc și persistența antimaghiarismului.⁵³ Pentru cât de departe ajung acestea, amintesc că pe 17 octombrie 2019, judecătoarea Mihaela Niță, președinta completului Curții de Apel București care i-a judecat pe torționarii lui Gheorghe Ursu, să aprecieze că faptele foștilor ofițeri de securitate nu pot fi considerate inumane și i-a declarat nevinovați. Iar mai general, Securitatea ar fi renunțat la represiune în ultimele decenii.⁵⁴

Simultan, sistemul de justiție românesc se face vinovat de un număr considerabil de decizii care sfidează garanțiile pe care legislația românească le asigură comunității maghiare: „În ciuda faptului că ar trebui să contribuie la implementarea legislației privind drepturile minorităților naționale, instanțele românești ajung să devină o parte a problemei într-un stat despre care experții Consiliului Europei au afirmat că nu își îndeplinesc cu bună-credință angajamentele asumate”.⁵⁵ Și acest fapt reflectă sechele securiste în sistemul de justiție, însă nu doar pe acestea.

52 „Ce-i care l-au decorat pe Laszlo Tokes să dea o explicație românilor. Cred că așa este corect. Ce motiv au fost ca să acorde o asemenea distincție românească națională unui trădător de țară (...)?” (Filip Teodorescu, „Dezvăluirile unui fost șef al contraspionajului, despre agentul secret Laszlo Tokes” - <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2021/03/05/dezvaluirile-unui-fost-sef-al-contraspionajului-lui-despre-agentul-secret-laszlo-tokes-video/>). Afirmările lui Filip Teodorescu, făcute într-o emisiune a postului Antena 3, au fost susținute de Ioan Talpeș, directorul SIE între anii 1992-1997.

53 Tőkés László a pierdut câteva procese cu miză politică în România, a câștigat când a dat în judecată statul român la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. (Cauza TÓKÉS c. ROMÂNIEI, NRDO nr. 2, 2021, pp. 111-143 - https://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2021_2/NRDO_2021_2-cauza.pdf). Avocatul lui Tőkés în acest caz, ca și în multe altele, a fost Előd Kincses. În numele Societății Timișoara, Florian Mihalcea a exprimat „dezacordul față de decizia președintelui României, Klaus Iohannis, de a retrage decorația Ordinul Național «Steaua României»” („Societatea Timisoara, în sprijinul lui Tokes: Dreptul la libera exprimare nu este contrar Constituției”, deBANAT.ro, 7 martie 2016 - <https://debanat.ro/2016/03/societatea-timisoara-in-spriznul-lui-tokes-dreptul-la-libera-exprimare-nu-este-contrar-constitutiei-155192.html>). Noua Revistă de Drepturile Omului a din pus în lumină unele procese ale lui Tőkés (vezi și Gabriel Andreescu, „Ciudățenia opiniei disidente în cauza Tőkés c. României”, NRDO nr. 2, 2021, pp. 47-80 - https://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2021_2/NRDO_2021_2-andreescu.pdf).

54 Faptele lor nu ar fi cauzat suferințe mari sau vătămări ale integrității fizice sau psihice, de vreme ce filajul, urmărirea informativă, notele informatorilor, interceptarea convorbirilor telefonice și a corespondenței, sunt activități despre care victima nu a știut; percheziția domiciliară efectuată a avut acordul victimei, iar audierile repetate sunt acte procedurale; nu rezultă din actele dosarului că alte persoane menționate în jurnalul victimei au fost anchetate de organele de securitate. Cu aceste „argumente”, judecătoarea Mihaela Niță i-a achitat pe vinovați („Cazul Gheorghe Ursu. Sentința penală din 17 octombrie 2019”, NRDO nr. 1, 2020, pp. 45-80 - http://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2020_1/NRDO%202020_1-sentina.pdf).

55 Adrian Szelmenczi, „Drepturile lingvistice ale minorității maghiare în instanțele românești”, NRDO nr. 3, 2021, p. 57 - https://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2021_3/NRDO_2021_3-szelmenczi.pdf. Pe același subiect, Beáta Huszka, „Minorities as citizens: The legal advocacy of language rights by the Hungarian minority in Romania,” *Journal of the Association for the Study of Ethnicity and Nationalism*, 7 November 2021 - <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/nana.12790>.

4. Care este prima zi a Revoluției? Miza recunoașterii zilei de 15 decembrie 1989, ca momentul dintâi al Revoluției române

Am ales următorul pasaj cu privire la „începutul revoluției române”:

16 decembrie 1989 – la Timișoara începe Revoluția Română. Ceea ce pornise ca o manifestație de susținere pentru pastoral reformat Laszlo Tokes se transformă într-o revoltă socială care avea să aducă sfârșitul regimului comunist și începutul libertății pentru români. La 16 decembrie se strigă în stradă împotriva lui Ceaușescu și se cere dreptate.

Cu o zi înainte, așadar în 15 decembrie, sute de enoriași ai pastorului reformat Laszlo Tokes, autor al unor comentarii critice la adresa regimului, s-au adunat în centrul orașului și au aprins lumânări, pentru ca Tokes să nu fie evacuat și mutat în altă localitate.

Chiar dacă mulți consideră că 15 decembrie ar fi începutul Revoluției Române, după toată desfășurarea de evenimente din decembrie 89, Proclamația de la Timișoara, document recunoscut de sutele de asociații civice și de mare parte din populație, a fixat ca debut al Revoluției Române 16 decembrie 1989. S-a propus chiar ca această dată să devină Ziua Națională a României.⁵⁶

M-am oprit asupra acestui punct de vedere întrucât sintetizează simplu problematica „începutului revoluției din Decembrie”. Între atât de multe opinii identice, convergente, divergente ori opuse, „exemplificarea” are un anumit grad de arbitraritate.⁵⁷ Autorul de la Radio France Internațional susține că „debutul Revoluției Române” a fost fixat de societatea civilă și face trimitere în acest sens la Proclamația de la Timișoara și cererea ei, de „înstituire a zilei de 16 decembrie ca zi națională a României”. Este sigur că de un număr bun de ani, ceremoniile de comemorare/celebrare ale instituțiilor de stat au loc pe 16 decembrie, transformând această zi a Revoluției într-una recunoscută semi-oficial, căci doar implicit.

Care este intervalul Revoluției din decembrie 1989?

Un răspuns calificat la întrebare impune alegerea sensului „de lucru” pentru noțiunea de „revoluție”. În sensul general, ea denumeste orice transformare socială și politică, majoră și suficientă pentru a înlocui vechile instituții și relații sociale și pentru a iniția noi raporturi de putere și autoritate. Această înțelegere nu leagă revoluțiile de acțiuni violente, nici de de presupoziii asupra inevitabilității lor, nici de actorii care au inițiat-o, nici de natura lor. Viziunea modernă asupra revoluțiilor are totuși ca reper, Revoluția franceză, de clasă și sângeroasă, a cărei „perioadă de desfășurare” acoperă un întreg deceniu: 1789-1799.⁵⁸

Revoluției franceze i se asociază un interval atât de lung întrucât între destabilizarea fostului regim și stabilizarea unuia nou a existat o tranziție plină de evenimente:

56 Alex Olaru, „16 decembrie 1989: Începutul Revoluției Române”, *rft*, 15 decembrie 2019 - <https://www.rft.ro/social-116820-16-decembrie-1989-inceputul-revolutiei-romane>.

57 Lucrările despre Revoluția din decembrie 1989 nu problematizează tema „care ar fi prima zi a Revoluției?”. Chiar și un volum precum cel publicat la 30 de ani de la căderea regimului comunist, *Revoluția din 1989. Învinși și învingători*, editat de Anneli Ute Gabanyi, Alexandru Muraru, Andrei Muraru și Daniel Șandru (Polirom, 2020), care conține și un capitol dedicat în întregime „Revoluției din 1989”, nu răspunde acestei întrebări.

58 Abordarea din Oxford Encyclopedia - <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195176322.001.0001/acref-9780195176322-e-1342>.

convocarea Stărilor Generale în luna mai 1789, au urmat asaltul asupra Bastiliei, reformele radicale care au dus la desființarea feudalismului, luptele pentru aplicarea reformelor, abolirea monarhiei, proclamarea republicii, executarea regelui Ludovic al XVI-lea, războaiele revoluționare, dictatura iacobinilor între anii 1793 și 1794, Directoratul de la 1795 până la 1799, când Napoleon Bonaparte a dat lovitură de stat care a definit, în acest fel, noul regim politic francez. Complexitatea tranziției franceze reflectă faptul că ea nu a însemnat numai distrugerea unei vechi ordini politice, ci inventarea uneia noi.

România anului 1989 știa spre ce să se îndrepte. Reperul schimbărilor de regim este ziua de 22 decembrie 1989, în care Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale (CFSN) a dizolvat structurile de putere comuniste din România: Președinția Republicii, Guvernul, Consiliul de Stat, Securitatea, consiliile populare, organele de partid și de stat, organizațiile de masă, cele obștești și a stabilit raporturile dintre Președinte, Parlament și Guvern, competența și modul de alegere a Adunării Deputaților, Senatului și Președintelui României și a reglementat noilor principii de guvernare. Consiliul Frontul Salvării Naționale a fost întemeiat drept o nouă structură de putere, iar Comunicatul lui a avut natura unui „act preconstituțional”.⁵⁹ De vreme ce pe 22 decembrie 1989, Comunicatul CFSN a definit principiile noului regim politic și atunci s-a stabilit noul organism de putere, opinia dominantă consideră că în acea zi „s-a terminat revoluția”. Proba ar fi și faptul că la subiectul „Revoluția română din 1989”, Wikipedia enunță: „Revoluția Română din 1989 a fost o perioadă de proteste, lupte de stradă și demonstrații desfășurate în România, între 16 și 22 decembrie 1989”.⁶⁰ La 29 aprilie 2002, a fost adoptată Legea nr. 258 privind declararea zilei de 22 decembrie, Ziua Victoriei Revoluției Române și a Libertății.

Populația României și CFSN nu au obținut victoria lor pe 22 decembrie 1989. Dovadă, luptele de după 22 decembrie care au făcut cele mai multe victime. Folosirea armelor de foc împotriva populației și a unor grupări militare chemate să apere structurile de putere în construcție erau parte a contrarevoluției declașată de corpul forțelor de securitate pregătite pentru un astfel de caz. Forțele speciale puneau în practică ordinul „luptei de rezistență pe teritoriul vremelnic ocupat de inamic”, titlatură aleasă pentru acțiunea de salvare a regimului Ceaușescu în cazul unei revolte populare.⁶¹ De abia executarea lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu a pus capăt acestei rezistențe. Executarea celor doi conducători comuniști a fost actul militar în urma căruia Revoluția a învins.⁶² Acesta este argumentul pentru a alege ziua de 25 decembrie 1989, „ziua de final a Revoluției”, în sensul de „zi a victoriei Revoluției”.⁶³ Faptul că a fost adoptată prin lege o Zi a Victoriei

59 Marian Enache, Marieta Safta, „Arcul constituțional al României 1866–2016. Repere pentru revizuirea Constituției” - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/05/Arcul-constitucional-al-Romaniei2016_2.pdf

60 https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_Rom%C3%A2n%C4%83_din_1989.

61 Vezi, clarificator și convingător, Andrei Ursu, Roland O. Thomasson, în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori...*

62 Executarea lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu a fost precedată de un „proces” incompatibil cu standardele de corectitudine. Au apărut imediat critici, în țară și în străinătate, cu privire la neasigurarea cerințelor unui proces corect. Astfel de aprecieri fac abstracție de condițiile excepționale ale unei înfruntări dramatice de al cărei rezultat depindea viața a zeci de mii de oameni și viitorul unei întregi țări. Interpretarea executării cuplului Ceaușescu ca act militar lasă în spate tema „procesului incorect”.

63 Andrei Ursu se referă la delimitarea în timp a Revoluției române, distingând între etapa sa violentă, încheiată practic pe 31 decembrie 1989, odată cu arestarea fostului șef al Securității, Iulian Vlad, și procesul revoluționar

Revoluției Române și a Libertății nu reprezintă vreo constrângere conceptuală. Mai curând, sugerează nivelul limitat și deseori interesat al dezbăteii subiectului în opinia publică, în comunitatea politică și a istoricilor.

Sunt și autori care consideră că „Revoluția s-a sfârșit” la data intrării în vigoare a Constituției, prin referendumul din 8 decembrie 1991. Apreciez o asemenea interpretare „pedantă”. Constituția adoptată la sfârșitul anului 1991 nu făcea decât să brodeze pe fondul unui regim democratic definit în esență, deja, prin Comunicatul CFSN din 22 decembrie 1989.

Rămâne de stabilit care este prima zi a Revoluției. De ce 16 decembrie, de ce nu 17 decembrie, când au fost uciși primii protestari, de ce nu 15 decembrie, ori de ce nu 14, ziua protestului eșuat de la Iași? Ori de ce nu ziua de 20 decembrie, în sensul promovat de unele organizații din Timișoara, în sensul că la acea dată din anul 1989, orașul a fost declarat „primul oraș liber de comunism” de comitetul de acțiune al Frontului Democratic Român adunat în Balconul Operei? Argumentul organizațiilor este că anterior acestei zile a existat o revoltă, pe 20 decembrie, ea s-a transformat în revoluție?⁶⁴

Noțiunea de „revoluție” integrează numeroasele (în general) etape care duc la schimbarea de regim. Complexitatea unei astfel de răsturnări istorice nu permite definirea revoluției printr-un moment. Formularea trecerii de la „revoltă” la „revoluție” nu corespunde doctrinei fenomenului.

„Cronologia Revoluției din Decembrie 1989” editată de Enciclopedia României⁶⁵ ia în inventarul ei, ca primă referință, 14 decembrie 1989. Atunci Armata și organele de Securitate și Miliție au arestat inițiatorii unei acțiuni anticomuniste care încerca mobilizarea locuitorilor din Iași. Sub titulatura „Frontul Popular Român”, aceștia lansaseră apelul ca populația să vină în Piața Unirii în data de 14 decembrie, ora 16, pentru a protesta împotriva dictaturii. Conform unei interpretări militante, mișcarea din 14 decembrie 1989 de la Iași n-a constituit o revoltă, ci o adevărată revoluție. Aici s-ar fi consumat începutul revoluției române din 1989.⁶⁶ Istoricii precum Adrian Cioroianu, deplâng faptul că unii oameni de știință „nici măcar nu-l includ [evenimentul de la Iași] în revoluția din decembrie 1989”.⁶⁷

„Revoluția de la Iași” a fost un non-eveniment. Inițiativa nu avut și nici nu putea avea vreun impact asupra a ce avea să se întâmple în următoarele zile la Timișoara și în alte localități ale țării. Ceea ce distinge acțiunea din 14 decembrie 1989 de la Iași de

---

care a continuat prin construirea efectivă a noului regim politic democrat (Andrei Ursu, Roland O. Thomasson, în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori...*, p. 25), Dacă după 25 decembrie, Iulian Vlad mai avea puterea să se mai opună transferului de putere (nu cred) rămâne un subiect de investigat. Unele personalități politice au susținut că numai în 1996, odată cu venirea la putere a CDR și a alegerii ca președinte a lui Emil Constantinescu putem vorbi despre ruperea de trecutul comunist. Amintesc aceste opinii ca să confirm că definirea unor jaloane pentru Revoluția română implică și un număr de convenții. Am ales perioada 15-25 decembrie întrucât marginile ei sunt clare, sunt ferme, delimitează conceptual Revoluția de ceea ce ar fi „tranziția de la un regim politic la altul” – fenomen distinct de revoluție.

64 Vezi în acest sens poziția asociației „Victoria” a Luptătorilor în Revoluție, din 2 martie 2011 - http://lorinfortuna.ddns.net/organizatii/Asociatia%20Victoria/2011/2011_ziua_revolutiei.pdf.

65 http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Cronologia_Revolu%C5%A3iei_din_Decembrie_1989.

66 Ioana Diaconescu, Cassian Maria Spiridon, *Revoluția ascunsă. București, 14 decembrie 1989. Premise și declanșare*, Editura Muzeul Literaturii Române, Iași, 2019.

67 5 minute de istorie cu Adrian Cioroianu: Iași, 14 decembrie 1989 - Revoluția din '89 - <https://www.youtube.com/watch?v=ibu-V3ayJhA>.

alte eforturi clandestine de mobilizare a populației împotriva regimului Ceaușescu este „întâmplarea” planificării ei cu o zi înainte de protestul din Piața Sfânta Maria, din 15 decembrie 1989. Propunerea ca 14 decembrie să marcheze prima zi a Revoluției Române poate fi înțeleasă drept manifestare de respect a inițiatorilor care au fost arestați și torturați.⁶⁸ Dar conceptual, este doar bizară. Ca o serie de evenimente să facă parte din revoluție trebuie să existe între o legătură cauzală, ori una de finalitate. Ce nu există nu poate avea o legătură cu ce există

O revoluție se constituie din seria de evenimente între care există o relație cauzală, fiecare contribuind la rezultatul final, al schimbării de regim. Toate lucrările respectabile privind subiectul identifică un „moment declanșator” al revoltei care a învins sistemul autoritar în data de 25 decembrie 1989. Volumul referențial, astăzi, privind represiunea din decembrie 1989, semnat de Andrei Ursu, Roland O. Thomasson, în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori*, consideră drept „un fapt acceptat de istoriografie, că scânteia Revoluției române a constituit-o manifestația de solidaritate a enoriașilor pastorului reformat László Tőkés din Timișoara”, din 15 decembrie 1989.⁶⁹

Între zilele de 15, 16, 17 ... 22 decembrie 1989 există o contiguitate (evenimentele sunt concatenate). Succesiunea lor rezultă din cauzalitate. Unii participanți la protestul din Piața Sfânta Maria, din 15 decembrie, au revenit pe 16 decembrie și au răspândit protestul în întregul oraș în urma experienței din ziua anterioară. Timișorenii au ieșit masiv în stradă în ziua de 17 decembrie ca urmare a ceea ce s-a întâmplat pe 16 decembrie ș.a.m.d. Unii autori introduc atribute pe care le leagă de marca revoluției. Pe 16 decembrie s-a strigat prima oară „Jos Ceaușescu”, „Libertate”. (S-a strigat astfel și pe 15 decembrie 1989.) Pe 17 decembrie 1989 au fost primii morți etc. Pe 20 decembrie, Timișoara a fost declarată oraș liber de comunist. Astfel de atribute disting specificul evenimentelor, nu natura lor. Este lipsit de sens să separăm ziua de 15 decembrie de cele următoare, când definim revoluția română. Evenimentele numite „scânteia Revoluției române” sunt parte a Revoluției române. Ordinea temporală face ca data manifestației de solidaritate cu pastorul reformat László Tőkés, 15 decembrie 1989, să fie prima zi a Revoluției.

Recunoașterea zilei de 15 decembrie 1989 ca primă zi a revoluției urmează unui raționament intelectual elementar. Este aproape nefiresc să argumentăm evidența. O facem totuși întrucât evenimentele care au avut loc în fața Bisericii Reformate din Piața Sfânta Maria au o puternică valoare simbolică și în consecință, o miză practică pe care fondatorii o pronovează. O astfel de recunoaștere face conexiunea cu problematica relațiilor dintre români și maghiari, cu postulatul că nu există o altă cale decentă de existență decât bunele relații dintre cele două comunități și deci avem de afirmat „ca fundament al co-existenței româno-maghiare, respectul solidar față de ideile de libertate și demnitate, valorile care i-au unit pe români și maghiari în timpul revoluției izbucnite pe 15 decembrie 1989”.

68 Vezi cei arestați: Vasile Vicol, Ștefan Prutianu, Valentin Odobescu, Ionel Săcăleanu, Aurel Ștefanachi, Cassian Maria Spiridon și cei anchetați: Titi Iacob, Moraru Georgel, Alexandru Dascălu, Gheorghe Nica, Crauciuc Gheorghe Bujor, Păduraru Dumitru Petrică Dușa (Florian Saiu, „Fuga din comunism a început de fapt la Iași, pe 14 decembrie?”, *Jurnalul.ro*, 14 decembrie 2021 - <https://jurnalul.ro/special-jurnalul/reportaje/fuga-din-comunism-a-inceput-de-fapt-la-iasi-pe-14-decembrie-889341.html>).

69 Andrei Ursu, Roland O. Thomasson, în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori...*, p. 46.

5. Amânări, tergiversări, refuz. Plângerile adresate CNCD și Curții de Apel București

Ideile anterioare reproduc susținerile finale ale Declarației de principii citite public la 15 decembrie 2021, la Timișoara, când a fost anunțată înființarea asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”. Premisele urmează o „tradițională” linie interetnică. Declarația de principii și statutul adăugau următorul accent: Asociația exprimă voința membrilor ei de a deconstrui falsul declanșării revoltei din decembrie 1989 de către de către „unguri” și „ruși” în scopul dezmembrării României; negând eroica ridicare a oamenilor, spontană, care a dus la căderea regimului. Fondatorii subliniau că responsabilii pentru dezastrul comunist „au fost implicați [și] în inițierea și perpetuarea conflictelor dintre români și maghiari”. În concluzie: există o foarte strânsă legătură între negarea demnității Revoluției și tensiunile inter-etnice din 1990 până în prezent.

Membrii fondatori anunțau că vor „deconstrui mistificările, vor investiga înscenările și vo[r] desconspira autorii acestor manipulări care au făcut nespus rău, și continuă să facă rău, întregii societăți”. Inițiatorii exprimau încrederea în „memoria solidarizării unor români și maghiari și aspirația lor comună spre libertate”, iar aceasta poate deveni „o cale a bunelor relații dintre cele două comunități”. Susținerile reflectau experiența concretă a celor cinci români și maghiari, iar ei doreau să o pună în serviciul public.

Pervertirea imaginarii României post-decembriste a avut drept pedestal manipularea istoriei despre revoluția română. Marile mișcări de mase care au dus la fuga lui Nicolae Ceaușescu ar fi fost orchestrare de sovietici cu asistența Budapestei (sau invers).⁷⁰ În luna aprilie 2019, Secția Parchetelor Militare a anunțat finalizarea dosarului Revoluției din decembrie 1989. Actul oficial a preluat propaganda Securității, desfășurată consecvent timp de trei decenii, iar rolul principalei instituții de represiune a fost, se poate spune, „pătit”.⁷¹ Securitatea ieșea victorioasă în competiția cu „adevărul oficial”, după 30 de ani de la evenimentele care duseseră la desființarea ei.

Acesta este contextul care a motivat înființarea asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”. Cererea de folosire a numelui – la care obliga legea întrucât titlul conținea numele „român” - a fost trimisă Secretariatului General al Guvernului și

70 Cărțile lui Filip Teodorescu, Aurel I. Rogojan, Vasile Mălureanu, Cristian Troncotă, Neagu Cosma, Pavel Coruț, Corvin Lupu și ale colaboratorului lor Alex Mihai Stoenescu, interviurile acelorași din presa scrisă și televiziuni, „produsele” unor informatori ai Securității, precum Ion Cristoiu și Sorin Roșca Stănescu, în sfârșit, activitatea unor „jurnaliști suspect de permeabili față de narațiunile securiste” precum Cornel Mihalache (T.V.R.) și Grigore Cartianu (Adevărul)” au covârșit dezbaterile publice cu ficțiuni în favoarea Securității. (Andrei Ursu și Roland O. Thomasson în colaborare cu Mădălin Hodor: *Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității în decembrie 1989*, Polirom, Iași, 2019, pp. 20-21).

71 Secția Parchetelor Militare nu ajunge până acolo să implice „forțe străine”, precum ofițerii de securitate, din cauza imposibilității de a oferi probe. În rest, SPM urmează narațiunea foștilor securiști. După ce a ieșit la pensie, generalul magistrat Cătălin Ranco Pitu, șeful Secției Parchetelor Militare din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, cel care a instrumentat Dosarul Revoluției, a susținut declarația jignitoare „Ne-am împușcat între noi” și a adăugat poncifurile implicării GRU și KGB. (Octavian Constantinescu, „Procurorul care a anchetat dosarul „Revoluția”: Nu au existat teroriști. GRU și KGB s-au implicat”, *Newsweek*, actualizat 23.12.2022 - <https://newsweek.ro/actualitate/procurorul-care-a-anchetat-dosarul-revolutia-nu-au-existat-teroristi-gru-si-kgb-s-au-implicat>.)

înregistrată la data de 30 decembrie 2021.⁷² Conform prevederilor legale, SGG ar fi trebuit să dea un răspuns solicitării Asociației până la 30 ianuarie 2022. În situații speciale, se pot adăuga 15 zile, dar nu există vreun argument ca în situația dată, să fi fost nevoie de o prelungire a termenului standard.

Pe data de 7 ianuarie 2022, SGG a transmis Asociației solicitarea de a modifica prima cerere cu indicarea nivelului de reprezentativitate și teritorialitate al asociației, ca justificare a utilizării termenului „româno”. Se mai cereau statutul asociației și declarațiile pe propria răspundere ale celor cinci membri fondatori, că vor menține aceleași prevederi din statut în fața instanței de judecată. Cererea modificată a fost trimisă SGG la 10 martie 2022, deși arbitrariul solicitării era evident fondatorilor.⁷³ Neprimind răspuns până la 30 ianuarie 2022, nici până la 15 februarie 2022, Asociația a vorbit repetat telefonic cu Biroul juridic al SGG, care i-a răspuns cu șablonul: „lucrarea dv. în lucru”. În fața tergiversării atât de disprețuitoare față de prevederile legale, membrii fondatori au promovat o plângere prealabilă în contencios administrativ la Secretariatul General al Guvernului. Secretariatul General al Guvernului nu a răspuns nici de această dată, ca urmare, pe 28 septembrie 2022, plângerea a fost depusă la Curtea de Apel București.

Argumentul central al plângerii în contencios administrativ era prevederea art. 8 alin. (1) al art. 2 din O.G. nr. 27/2002 privind reglementarea activităților de soluționare a petițiilor: „autorități și instituții publice sesizate au obligația să comunice petiționarului, în termenul de 30 de zile de la data înregistrării petiției, răspunsul, indiferent dacă soluția este favorabilă sau nefavorabilă, termenul de soluționare putând fi prelungit cu 15 zile în condițiile art. 9”. Plângerea adăuga probe privind caracterul ofensator și provocator al comportamentului SGG, reaua credință a Secretariatului.

La 8 decembrie 2022, Asociația s-a trimis adresat Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Pledoaria în fața CNCND identifica, în comportamentul față de fondatori a Secretariatului General al Guvernului, elemente de discriminare. Exercițiul conceptual devenea în această a doua argumentare mai interesant. Petiția analiza restrângerea și înlăturarea de către SGG a „reinoșterii, folosinței sau exercitării”, de către fondatori, a „drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural” (art. 2 (1), O.G. nr. 137/2000). Criteriul discriminării era apreciat drept unul de natură etnică, al „amestecării”, între inițiatori, a românilor și maghiarilor și al identității inițiatorilor, de militanți ai bunelor relații dintre români și maghiari. „Identitatea discriminată” nu se referea la originea etnică a fondatorilor, ci la mijloacele (amestecarea etnică) și la scopul de natură interetnică a acțiunii lor.

Argumentele asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare” apar pe larg în Documentarul publicat în acest număr al revistei. Ar fi de adăugat că un avantaj al plângerii la CNCND a fost obligarea Secretariatului de a se explica în fața Colegiului CNCND și astfel, obținerea a noi informații despre atitudinea SGG față de fondatori. Astfel aceștia au aflat că Secretariatul de Stat al Guvernului solicitase Departamentului pentru Relații Interetnice un punct de vedere privind acordarea numelui la 29 iunie 2022, când trecuseră șase luni de la data când ar fi trebuit să fi dat un răspuns cererii Asociației. De

72 Registratura Generală a Secretariatului General al Guvernului, nr. 17/29888/30.12.2021.

73 Document înregistrat cu nr. 17/7033/10.03.2022.

altfel, Secretariatul nu anunțase Asociația despre această solicitare. Era încă o dovadă a relei credințe.

Mai mult, în răspunsul său adresat CNCD la 12 ianuarie 2023, Secretarul General al Guvernului, Marian Neacșu susține că „emiterea acordului Secretariatului General al Guvernului pentru utilizarea termenului „român” în cuprinsul denumirii asociației „ar semnifica indirect consimțământul Secretariatului General al Guvernului față de scopul asociației”, respectiv „recunoașterea zilei de 15 decembrie 1989 ca primă zi a Revoluției Române”. Marian Neacșu considera că numele Asociației „ar putea produce o confuzie față de faptul că evenimentele din decembrie 1989 s-au derulat în perioada 16-22 decembrie 1989, ziua de 16 decembrie fiind declarată ca zi de început a Revoluției Române”. Adresa SGG demonstra că Secretariatul își asumase o competență pe care nu avea. Îi lipsea de altfel pregătirea necesară pentru a stabili care ar fi data de început a Revoluției.

Rezultă din răspunsul dat Colegiului CNCD, că Secretarul General al Guvernului exprimase dezacordul său față de numele Asociației deja în adresa către CNCD, la data de 12 ianuarie 2023. Până atunci, petenților nu li transmisese vreun răspuns la cerere. Refuzul SGG de a acorda dreptul la folosirea numelui va fi semnat la 20 ianuarie 2023 și va ajunge la solicitanți într-un târziu, printr-o scrisoare datată 9 februarie.

Seria de obstrucții, de manifestări de rea credință, de ilegalități, de interpretări care descriu imaturitatea gândirii exprimată sub egida Secretariatului General al Guvernului, la a cărui conducere se află Marian Neacșu aduce o atingere gravă exercițiului libertății de asociere. Ar fi fost de competența Curții de Apel București să cenzureze comportamentul SGG. Contrar așteptărilor, la 12 martie 2023, Curtea de Apel Cluj s-a pronunțat asupra plângerii în contencios administrativ a Asociației, susținând că este neîntemeiată.⁷⁴

La 30 martie 2023, la Timișoara, trei dintre fondatorii asociației „15 Decembrie – Zi a Solidarității române-maghiare” au susținut o conferință de presă și au făcut public un comunicat adresat presei privind împiedicarea înregistrării asociației ca organizație neguvernamentală. Fondatorii au făcut o trecere în revistă a avatarurilor prin care a trecut Asociația, aflată la începutul procedurilor de căpătare a personalității juridice la 15 luni de la prima acțiune în acest scop. Pasajul final dădea o dimensiune politică confruntării cu instituțiile:

Negarea libertății noastre de asociere prin refuzul acordării dreptului de folosire a numelui șochează nu doar prin actul ca atare, ci și prin maniera în care a fost făcută: prin amânări, prin tergiversări, prin pretexte puerile, prin răsturnarea ordinii firești în emiterea actelor administrative, prin desconsiderarea obligațiilor SGG, prin argumente care desconsideră inteligența noastră. Secretarul General al Guvernului s-a comportat asemenea unui vătaf care consideră drepturile și libertățile fundamentale drept un domeniu asupra căruia își poate exercita arbitrar voința, iar pe solicitanți, demni de dispreț. Un astfel de comportament, inadmisibil, este incompatibil cu demnitatea funcției de Secretar General al Guvernului. Cerem Prim-Ministrului demiterea domnului Marian Neacșu. Ne adresăm liderilor partidelor de guvernământ PSD, PNL și UDMR să intervină în acest caz de încălcare a libertăților

⁷⁴ Curtea de Apel București și-a declinat competența (întrucât sediul Asociației nu era în Capitală) și a trimis cauza la Curtea de Apel Cluj. Până la finalizarea acestui articol, Curtea de Apel Cluj nu transmisese părților hotărârea.

fundamentale de o asemenea gravitate, de o manieră atât de arogantă, în legătură cu subiecte atât de sensibile.

La sfârșitul lunii martie 2023, fondatorii Asociației trimiseseră solicitarea anunțată Prim-Ministrului demiterea domnului Marian Neacșu. S-au adresat și liderilor partidelor de guvernământ PSD, PNL și UDMR pentru a dezavua încălcarea libertății de asociere de către persoana susținută politic formațiunile care formau majoritatea parlamentară.

6. Doctrina libertății de asociere în jurisprudența CEDO

Așez comportamentul și hotărârea SGG în lumina standardelor pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului le-a stabilit prin jurisprudența sa în materia exercițiului libertății de asociere. Curtea a subliniat în diferite ocazii că prevederile legislației naționale menite să garanteze libertatea de asociere și aplicarea lor în practică de către autorități constituie un indicator de calitate a democrației.⁷⁵ Curtea a insistat în particular asupra importanței libertății de asociere pentru persoanele aparținând minorităților, între ele, a minorităților naționale și etnice.⁷⁶ Asociația „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare” nu este „una a minorităților”, și nici propriu-zis interetnică, în sensul că fondatorii români și maghiari s-ar fi asociat în virtutea identităților lor, română și maghiară; altfel spus, „în numele etniilor de care aparțin”. Fondatorii nu reclamă identitatea lor etnică. În schimb, ei, *o grupare voluntară, au un scop comun*⁷⁷ interetnic, „bunele relații dintre cele două comunități” („Declarația de principii”). Acest aspect sporește, în perspectiva Curții Europene a Drepturilor Omului, valoarea specială a exercitării dreptului, căci constituie un garant al democrației.

Libertatea de asociere este un drept derogabil. Exercițarea acestei libertăți nu permite activități care distrug ori limitează în mod excesiv celelalte drepturi garantate de Convenția europeană a drepturilor omului. Jurisprudența a stabilit legitimitatea statului de a interzice o asociație islamistă care susținea utilizarea violenței⁷⁸; a unei asociații al cărei act de constituire avea conotații antisemite⁷⁹; dizolvarea unor asociații de extremă dreaptă.⁸⁰ Mai general, statele sunt legitime să ia măsurile necesare, astfel ca o asociație să nu promoveze obiective politice contrare valorilor democrației pluraliste, având ca rezultat încălcarea drepturilor și libertăților garantate de Convenția europeană a drepturilor omului.

Precum în cazul tuturor celorlalte drepturi garantate de Convenția europeană, și în cazul libertății de asociere, exercițiul drepturilor este regula, restricțiile pot apărea doar prin excepție. Precum în cazul libertății de exprimare, în conformitate cu jurisprudența CEDO a articolului 11 care garantează libertatea de asociere, au drept la existență nu doar asociațiile ale căror opinii sunt conforme cu percepția comună, sunt inofensive ori produc

75 Vezi în acest sens *Gorzelik and Others v. Poland* [GC], 2004, § 88 și *Sidiropoulos and Others v. Greece*, 1998, § 40.

76 ”Guide on Article 11 of the European Convention on Human Rights. Freedom of assembly and association.” Updated on 31 August 2022”, p. 24 - https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_11_eng.pdf.

77 *Young, James and Webster v. the United Kingdom*, 1981, Commission’s report, § 167.

78 *Hizb ut-Tahrir and Others v. Germany* (application no. 31098/08)

79 *W.P. and Others v. Poland* (application no. 42264/98).

80 *Ayoub and Others v. France* (applications nos. 77400/14, 34532/15 and 34550/15).

indiferență. Ci este garantată recunoașterea asociațiilor care promovează puncte de vedere care jignesc, șochează sau deranjează.⁸¹

Jurisprudența CEDO crescută pe o vastă cazuistică a exercițiului libertății de asociere a delimitat o sferă amplă de situații în care persoane și grupuri s-au asociat în organizații neguvernamentale legitime⁸² și o margine subțire a situațiilor în care astfel de alianțe sunt incompatibile cu democrația. Nu doar că scopurile asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”, mijloacele pe care le folosește și trecutul fondatorilor, prezența lor socială, astăzi, nu ating coaja subțire a grupurilor care susțin violența, șovinismul, xenofobia, limbajul urii etc. Ci sunt chiar contrare extremismului sub orice formă. Se poate afirma că prin natura ei, Asociația se află în centrul protejat și susținut de jurisprudența libertății de asociere, a organizațiilor care nu doar că exprimă idealuri personale împărtășite cu alții, ci susțin procesele democratice și prin urmare, promovează interesele publice.

Este motivul pentru care refuzul SGG de a acorda dreptul asociației de a folosi titlul ales de fondatori, exprimând esența sa identitară, prin care se oprește procesul de acordare a personalității juridice, încalcă libertatea de asociere într-un mod ofensator și provocator. Argumentele și mijloacele acestui refuz subliniază reaua credință care însoțește comportamentul instituției și a celui care o conduce, Secretarul General al Guvernului, Marian Neacșu.

7. Concluzii

Am arătat că înființarea asociației „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”, la 15 decembrie 2021, este rezultatul colaborării unor români și maghiari care și-au descoperit și coordonat ideile despre dreptatea interetnică timp de 30 de ani. Cei cinci membri fondatori au identificat un mecanism care afectează de mult timp calitatea democrației românești și are puterea să o facă în continuare. Acest „mecanism” cupleză discreditarea Revoluției române, tensionarea relațiilor româno-maghiare, și intoxicarea produsă de fostul aparat de Securitate și PCR, capabili să determine viața socială, chiar dacă mediat, după 33 de ani de la căderea comunismului. Informațiile de detaliu privind biografia autorilor sub aspecte relevante pentru inițiativă au probat firescul acestei asocieri, potențialul ei de acțiune și de realizare a scopului propus; în acest sens, importanța asociației pentru democrația românească.

Faptul că inițiativa a putut fi blocată de la obținerea personalității juridice chiar la primul pas procedural demonstrează caracterul sensibil al scopurilor ei. Mijloacele și argumentele folosite de actorul direct al sabotajului, Secretariatul General al Guvernului, sunt ilegite și deconcertante logic. Trecerea în revistă a jurisprudenței CEDO demonstrează că nimic nu poate legitima deciziile SGG și ale Curții de Apel București, primei instanță la care Asociația a apelat pentru sancționarea ilegalităților comise de Secretariat.

Comportamentul Secretariatului General al Guvernului față de cererea Asociației demonstrează carențe de funcționare incompatibile cu un stat care a ratificat (printre altele)

81 *Redfearn v. the United Kingdom* (application no. 47335/06).

82 Ori în partide și sindicate.

Convenția europeană a drepturilor omului. Până la un punct, carențele se pot explica prin demnitarul care o conduce.⁸³ Fondatorii au făcut deja intervenții la nivel politic, fără răspuns la momentul finalizării studiului. Preocupantă în special este susținerea deciziei SGG de către Curtea de Apel Cluj. În lipsa motivării, nu se poate elabora mai mult pe subiect. Rămâne faptul că autorul acestei analize nu a descoperit nimic care să sprijine temeinicia hotărârii.

---

83 Biografia lui Marian Neacșu, fost deputat PSD de Ialomița, în acest moment Secretar General al Guvernului, este pe măsura atitudinii sale față de asociația „15 Decembrie - Zi a Solidarității române-maghiare”. În anul 2016, a fost condamnat definitiv la șase luni închisoare cu suspendare pentru a fi angajat nelegal fiica la biroul său parlamentar. Presa a făcut dezvăluiri cu privire sinecurile de care se bucură ca urmare a poziției sale politice. Deși nu are pregătire bancară, a fost numit membru al Comitetului Interministerial de Finanțări, Garanții și Asigurări de la EximBank de unde primește lunar, în urma participării la câte o ședință pe săptămână, 3500 de euro (Virgil Burlă, „Cei 3 de la Secretariatul General al Guvernului care primesc 3.500 de euro/lună pentru 4 ședințe”, *Presshub*, 05/02/2023 - <https://presshub.ro/cei-trei-de-la-sgg-care-primesc-3500-de-euro-luna-pentru-patru-sedinte-258021/>).